

דיני ומנהגי פורים שחל בערב שבת

מתוך לוח יומי לפורים תשפ"א - עם ריבוי הוספות

מאת המרא-דאתרא וחבר הבד"צ הרב יוסף ישע'י ברוין שליט"א

כאן באו רק דינים ומנהגים השייכים לקביעות זו בפרט. שאר דיני ומנהגי פורים ניתן למצוא בלוח.

בסעודה אחרי חצות, ימתין עד זמן מנחה גדולה, ויתפלל מנחה לפני'. מותר להמשיך בסעודה גם אחר כך, אפילו אחרי שעה עשירית. אבל יזהר שלא ימלא כריסו, ויניח מקום לסעודת שבת שיאכלנה לתיאבון⁵. גם מי שאין לו פנאי מחמת הטירדות - ובפרט במבצע פורים - לאכול "סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו" ואוכל רק סעודה קטנה בבוקר קיים מצות "משתה ושמחה", כפשוטו⁶. מנחה: אומרים הודו, פתח אליהו וכו'.

תזכורת: מרוב הטרדות במצוות היום, להיזהר שלא לשכוח מלהתפלל מנחה. **תזכורת:** לא לשכוח להשלים שיעורים היומיים, ובפרט - השיעורים השונים לכל נפש, שיעורי חומש⁷, תהלים, ותנאי⁸, ושיעור רמב"ם. וכן לא לשכוח אמירת שמו"ת לפרשת תצוה.

בדיעבד, כשנתאחר אחרי שעה עשירית, מותר לו להתחיל בסעודה גם אחר כך⁹ כיון שהיא סעודת מצוה שזמנה היום, אף אם אח"כ לא יוכל לקיים סעודת שבת שבליה (וראה להלן פרטי דינים בנוגע לסעודת הלילה).

נתאחר ולא אכל סעודת פורים עד קרוב לכניסת השבת, יטול ידיו ויאכל, ויפרוס מפה ויקדש וימשיך בסעודה. אבל לא יקבל שבת תחילה ואח"כ יאכל סעודת פורים, שאין עושים סעודת פורים בשבת¹⁰.

האוכל במעווד יום, ונמשכה סעודתו עד שחשיכה, אפילו כמה שעות בלילה, מזכיר של פורים בברכת המזון, אם אכל כזית לפני השקיעה, וזאת בתנאי שעדיין לא התפלל מעריב (באמצע הסעודה). ואם לא אכל כזית לפני השקיעה, אינו אומר על הנסים בברהמ"ו. (ובכלל, רוב ועיקר הסעודה צריכה להיות ביום. ועכ"פ יאכל כביצה, או יותר מכזית, לפני השקיעה).

בקביעות שנה זו, הרוצה להמשיך בסעודה לאחרי השקיעה¹¹ אסור לו לטעום כלום אפילו מים עד שיקדש, ולכן פורס מפה לכסות החלות¹² ומקדש על היין¹³ (באמירת ויכולו וברכת היום. ומברך בורא פרי הגפן רק

5) ראה ערוה"ש סרמ"ט ס"ז.
6) ולהעיר גם מדברי הט"ז סתרצ"ג סק"ב: סעודה הראשונה שאוכל בו ביום קיים סעודת פורים בזה ואין לנו לתלות הדיון בפה שאנו קוראין לסעודה שאחר מנחה סעודת פורים שהוא לתוספת שמחה.
7) בשנה זו: תצוה ששי-שביעי.
8) השייכות דשיעור תנאי דשנה פשוטה לפורים - ראה שיחת פורים תשכ"ג.
9) וא"צ להקפיד לאכול רק "מעט" כבסעודה שלישית בעי"ט שחל בשבת (מהר"ל הל' יו"ט. שו"ת מהרי"ל סז"ד. רמ"א סי' תקכ"ט ס"א. משנ"ב שם סק"ח. ובמהרי"ל מפורש רק "כזית". וכ"כ בא"ר סק"ב. אבל שאר הפוסקים השמיטוהו. וראה שעה"צ סק"י) - דשאין סעודה שלישית, כיון שכבר קיים מצות כבוד ויוגנו שבת בב' סעודת שלפני, ורא"ב בסעודת פורים. ועוד ועיקר, שבש"ע אדה"ז השמיט ד"ז אפי' בסעודה שלישית. ואולי טעמו לפי שיש לחוש לכתחילה למ"ד שצ"ל "יותר מכביצה". ולהעיר שבסעודת פורים צ"ל סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו" (רמב"ם מגילה פ"ב ה"ו). ומ"מ, החכם עיניו בראשו שלא למלא כריסו.
10) כ"כ בשו"ת זרע אמת ח"ג א"ח סק"ט. התעוררות תשובה ח"ב סי' קעד. הליכות שלמה פורים פי"ט הע' 81. ועוד. וכבר קדם בשו"ת מהר"ל ס"ו בד' השואל, שבעושה כן אין נראה לסעודת פורים כ"א לכבוד שבת. ועוד יש לדון מדין עשאו ורתתי לילה ורתתי דסתר. אבל ראה ארחות חיים משהגיע ח"ש קודש צאה"כ, שהוא סי"ב בשם המכתם. ואולי מיירי שאכלו גם סעודת שבת מבע"י. וכבר העירו מס' המכתם פסחים קא, א.
11) ועל הנשים להדליק נרות שבת ולהפסיק לאכול עד אחרי קידוש.
12) ובפמ"ג סרע"א בא"א סק"ט שיש לפרוס המפה על כל השולחן. וכן הבין בכה"מ סרע"א סק"ו בדעת המג"א. וכ"מ קצת בל' אדה"ז שם ס"י: פורס מפה על השולחן.
13) ומשהגיע בין השמשות הוא זמן קידוש (ורק בליל פסח צריך להמתין עד שחשיכה, ראה גם שו"ע אדה"ז סוסי' תנא). ואסור לטעום מאז אח"כ קידוש. ואם אמר בואו ונקדש אחרי פלה"מ נאסר כבר לטעום מאז. והגנו להמתין בקידוש עד צאה"כ. (ואולי הוא שאותו הטעם שנהגו גם לענין תפלת ערבית בליל שבת להתפלל בזמנה דוקא. וראה גם מע"ר סי' קיז. ואולי גם בכדי שלא לאכול משהגיע ח"ש קודש צאה"כ - שהוא זמן ק"ש. ובפרט שמפסיקים בלא"ה משקיעה מלאכול. ועוד, שיי"א לברך בפה"ג והמוציא - ורק משום ספק אין מברכים - ורא"ב ה"ו כסעודה חדשה. וראה גם הנסמן בס' ישראל והזמנים ח"א סק"ז).
ואף שמותר לקדש גם מפלה"מ (ראה משנ"ב סרע"א ס"א ד"ה מיד, דהיינו ק"ר), אבל לרבנן צריך להמתין עד בין השמשות (אף "קודם לטעום זו במעט"). וכ"כ בשו"ת פרי יצחק ח"ב סי' טו. ומ"מ, אגן קיילין אם התפלל באותו יום מנחה לפני פלה"מ כר"י יכול לקדש אחרי פלה"מ, ואין לחוש למה שבשאר הימים מתפלל אחרי פלה"מ ברבנן. וז"ל כבר ברי"ן גאות, והובא בב"י סוסי' ד' ובמג"א שם. וז"ל בס' העתים סכ"ו. ועוד. (אלא, שילדיה' חיישין לתרתי דסתמי גם במה נשהה כרבנן בשאר הימים. ואנן לא קיילין הכי. וראה בארוכה במג"א שם. ואף שבמג"א כתב שדמיון תוס' מותר "כמיניו בכמה ראשונים משהגיע ח"ש קודש צאה"כ" - ויל"פ דבריו (כפי שכפה"ג הבין בבה"ל שם) דהיינו רק שמה"ק עבדין הכא כר"י, ולכן א"צ להקפיד על תרתי דסתמי ביחס לשאר הימים. וש"מ שהאריך בהבנת דעת המג"א בשו"ת בו תשי"ב ח"א ס"ח ענף ח. והנה, בשו"ע אדה"ז סרס"ו ס"ב מחד גיסא כתב בתחילת דבריו שדיו קידוש כדיו תפלה, ומשמע שגם בזה צריך לזהר לא להתפלל מנחה באותו יום אחרי פלה"מ. אבל במוסגר הוסיף טעם שבתוס' נעשה כשבת כ"ד. ואולי ספוקי מספק"ל

בר"ד משיחת מוצאי ט"ו בשבט תשל"ז (קביעות שנה זו):¹ וויבאלד אז ס'רעדט זיך וועגן מבצע פורים דארף דאס האבן א הכנה בעוד מועד, און הכנה בעוד מועד איז בכמה ענינים אין תורה, תורת חיים הוראה בחיים, איז כמה ענינים אין זמן איז דער שיעור פון שלושים יום, וואס דאס איז חמשה עשר בשבט. וואס דאס איז בכל שנה ושנה, ענאכ"כ בשנה זו וואס פורים קומט אויס ביום הששי, במילא ווערט דאך דעמאלט א גאנצע שאלה און שינוי הסדרים ווי אזוי מ'זאל דורכפירן דעם מבצע פורים. ס'איז דאך גיט שייכות פארן ערגעץ פרייטאג נאך האלבן טאג, דארף דאך זיין דער שמירת שבת וי"ט. דאס איז דאך אן ענין וואס מ'דארף דאך אויסהיטען און אפהיטען יענעם און זיין נזהר שלא לגרום אז ביי א צווייטען און ביי א דריטען און ביי כוחו וכח כוחו זאל גיט ארויס אן ענין פון היפך פון שמירת שבת. איז דערפאר בעוד מועד וועט מען מסתם גלייך מאכען די תוכניות, די אלע פלענער, ווי אזוי מ'זאל דורכפירן דעם מבצע פון פורים בשנה זו. (בנוגע בביתו איז דאך דא די דינים אין שו"ע, בנוגע אבער עם מבצע פורים עם הזולת ובכל מקום ובסביבה הקרובה ובסביבה הרחוקה ובכל מקום שידו מגעת...)

שיחות ואגרות קודש בקשר לקביעות שנה זו שפורים חל בע"ש - ראה הנסמן בהערה².

יום חמישי, י"ג אדר, תענית אסתר

המבשלים היום לשבת: באם נצרך לטעום ממאכלי שבת לראות אם יש בו מלח ותבלין, יש לסמוך להתיר לטעום מעט ולפלוט.

יום ו' ערב שבת קודש, י"ד אדר, פורים

מצוות פורים ניתן לקיימן כנגן החמה (לערך בשעה 6:34 בבוקר) ועד השקיעה (לערך 5:43 בערב). כמוכן, שהמדליקות נרות שבת קודש, מוכרחים להקדים לקיים מצוות היום לפני הדלקת נרות שבת (בשעה 5:25).

אין לעשות מלאכה בפורים. בנוגע לתספורת - כיון שהוא לצורך פורים ושמחה היא לו, יש להקל. ובפרט בקביעות שנה זו שהיא בערב שבת. וכן מותר ליטול צפרניו.

בקביעות שנה זו שפורים חל בערב שבת מקדימים לאכול סעודת פורים בבוקר מפני כבוד שבת, ומה טוב - להתחיל בסעודה קודם חצות היום (בשעה 12:08)³, ועכ"פ - לפני שעה עשירית (לערך 2:56)⁴, בכדי שיוכל לאכול סעודת שבת לתיאבון. כשהתחיל הסעודה לפני חצות, מותר לו להמשיך בסעודה אף שנמשכת אחרי זמן מנחה גדולה. אבל אם מתחיל

1) ע"פ סרט הקלטה. ועד"ז הוא בר"ד משיחת ש"פ יתרו וש"פ משפטים תשל"ז. וראה שיחת ש"פ משפטים תשל"ד בסופה.
2) ראה לקו"ש י"ז ע' 50. ח"ז ע' 69. ובלה"ק - ח"מ ע' 196. מכתב כללי מיום י"א אד"ש תשמ"א - נדפס בלקו"ש חכ"א ע' 488. מברק לימי הפורים תשמ"א - שם ע' 498. שיחת ש"פ צו תש"ד בתחילתה. ש"פ תשא תשח"י בתחילתה. פורים תשכ"ה. תשא תשכ"ח בתחילתה. ועוד. וראה בארוכה אצלנו בלוח להושיע"ר בנוגע בתחילתה (וכן בהמשך). ש"פ צו תשמ"א. שמח"ת תשמ"ו. ועוד.
3) סעודה שהיגל בה בימות החול דהיינו סעודה קטנה שאינה של משה מן הדיון מותר לאכלה כל היום, אבל מצוה להימנע מלקבועה מתחילת שעה עשירית ואילך. אבל סעודה גדולה של משה שאינו רגיל בה בימי החול אסור לקבוע בערב שבת מפני כבוד השבת שתי"ש שמרבה באכילה ושת"י בערב שבת אפילו בבוקר יותר מדרכו בשאר ימות החול לא יוכל לקיים סעודת שבת שבליה כראוי. (והוא גם לזולל לשבת. וגם בזה שמשוה שבת לשאר הימים. ובט"ז סרמ"ט סק"א כתב: "דע"י שישתכר יבטל משבת לגמרי". ובראשונים כתבו גם שיע"ז נמנינים מלהתעסק בצרכי שבת). ובגיתין לח, ב, הובא חומר העונש דבבר, שנעקרה משפחה אחת שקבעה סעודה בע"ש.
אמנם, אם זמנה היום כגון סעודת פורים (שהיא בגדר סעודה גדולה אבל זמנה היום) מותר לעשות הסעודה בו ביום. (והטעם, ראה בלבוש שם ס"ב, הביאו המג"א סק"ו: שהיא מצוה כמו סעודת שבת ולמה תידחה מפני סעודת שבת ואם אפשר לו לקיים שתייהם מה טוב ומה נעים ואם אי אפשר יזכה בראשונה וזכר הקודם יזכה). ומ"מ, מקדימים ועושים בשחרית, כפס"ד הרמ"א סתרצ"ה ס"ב. וז"ל בלוח כולל בת"ד. קצוה"ש ס"ב סעודה שבת וראשית ש"פ תצוה ולי"ג בעומר תשל"ז. ועוד. וראה בארוכה אצלנו בלוח להושיע"ר בנוגע סעודת הושיע"ר קודם חצות. וש"י. וכ"כ ביומן דשנת תשל"ד בס' זכרון דברי שלום ע' סו. ולהעיר שבמנהגים טירנא משמע שיעיקר הטעם שעושים בשחרית לפי שאינו מכבוד השבת להפסיק בין מנחה למעריב.
4) ראה שו"ע אדה"ז סרמ"ט ס"ז. סה"ש קיץ ת"ש ע' 37. ובארוכה - קונטרס מנהג ומקורו - סעודת פורים שחל בערב שבת. וש"י.
ומש"כ **להתחיל** לפני שעה עשירית, והיינו שיוכל להמשיך אח"כ, כ"ה בל' אדה"ז שם ע"פ המג"א שם סק"ו. וכ"כ להדיא בשו"ת מהר"ל ס"ו: שמתחילין קודם ט' שעות אפי' לא יגמרו אחר ט' שעות. וראה בארוכה בקו"א לשו"ע אדה"ז סתרצ"ה סק"א. שבילי דוד סרס"ס סק"ב. וצ"ל, שכאן אינו דומה לאכילה בע"פ כדי שיוכל לאכול מצה לתיאבון, כיון שאינו איסור גמור.

אם לא שתה יין בסעודה¹⁴), ובוצע מלחם משנה¹⁵ ללא ברכה, ואוכל לפחות כזית חלה (ועדף יותר מכביצה). וטוב לחוש לאכול כזית¹⁶ לפחות אחרי צאת הכוכבים. בברכת המזון אומר "ועל הנסים"¹⁷ וגם "רצה והחליצנו". ואחר כך מתפלל ערבית של שבת¹⁸.

למעשה, אין המנהג להמשיך בסעודה אחר השקיעה¹⁹, ומכיון שכן, באם מברך

בד"ז. וראה לקו"ש חט"ז ע' 235 וע' 31. חי"ט ע' 58. ועוד.)

14. והנשים שלא שתו יין בסעודה יברכו בפה"ג לעצמן לפני ברכת היום, או יברכו אח"כ (וכ"ה בנוד"ד בשיתח שמח"ת תשל"א), ובכונן דא, אין לחוש משום הקדמת היום ליין שלא יצא ד"ח (ראה שו"ע אה"ז סתע"ג ס"ו), דהא חזינו שבאמת לא עביד כב"ש, ראה כעני"ז תה"ד סרע"א סט"ו בישוב קושית המנחת פתים עם ס"י. ובאו"א שברכת השומעים אינה נוגעת לגוף הקידוש, כיון שטעימה דיהוה אינה מעכבת. ובאו"א קצת, שלגבי השומעים אין חובה להקדים התדיר – ראה תה"ד שם סקט"ו. סרע"ז סק"ה. וי"ל בסגנון פשוט, שבנוד"ד גם לב"ה עושים כן. ואולי ז"כ הגו"א בביאורו לסרע"א סט"ו בסקל"ח. ועפ"י א"ש שבשעונו"י סרע"א סק"א שרק יותר טוב לא לעשות כן, ובדה"ח ס"ע ס"ג (הביאו במשנ"ב סרע"א סקס"ג) כ' בביו"ב (לגבי ברכת המוציא של השומעים) שנושים איסור, ולא שלא יצא, לפי שבאמת אינו כב"ש. ויתירה מזו, שבדה"ח כתב להדיא שבברכת היין של השומעים לית לה כן (ובדע"ת העתיק דבריו (סרע"א ס"ב ד"ה ובדיון) גם לבג"י ין. ואינו), והינו לפי שאי"ל נוגע לגוף הקידוש. וראה עוד בהלכות ליל הסדר סתע"א שם סק"ח. אוצר ההלכות סקפ"ו. וראה מה שהאר"ך בכ"ז אחי וראש הרה"ג וכ' הרמ"ש שליט"א ברו"ן בשערים מצוינים בהלכה עמ"ס ובחים צא, א – ע' תרפח ואילך.

וכ"ה, העצה היעוזה (משום ספק ברכת בפה"ג) גם לאנשים שמי שלא השתתף בסעודה יקדש ויברך בפה"ג. 15. כ"ה בערוה"ש סרע"א ס"ג. ועוד. וכ"ה ביה"ח יום ב' דר"ה תשל"א. וכן המנהג. וגם מש"כ בשו"ת האלף לך שלמה או"ח סי' קיג – היינו רק למ"ד שא"צ לברך המוציא. ולדין אינו מברך רק משום סב"ל. ולא כא"ו תלמי גם בגדר לח"מ (ראה לקו"ש חט"ז ע' 58 ואילך). וראה שו"ת מגדנות אליהו ה"א סי' קמו. ויש להסתפק אם אפשר להוציא אחרים בלח"מ בכונן דא, שאף שחובת לח"מ מתקיימת ללא הברכה בכונן דא (וראה שו"ת להורות נתן ח"ו א"ח ס"ו סק"ז. מנחת שלמה ח"ב סוס"ה. אין הכרח שיכול להוציא אחרים ע"ז, כיון שלא רק שאינו מוציאם בברכת המוציא, שע"ז יוצאים לח"מ כפס"ד אה"ז סתע"ב סכ"ד, אלא שאפשר לצאת גם בל"ז, ראה א"א מבוטשאטש סע"ד. והובא בלקו"ש ח"א ע' 244, אבל כאן) אין גם שמיעת הברכה (ובמ"ש אה"ז סע"ד ר"י ס"ד. וכ"ה בא"ה שם להדיא שיוצאים בשמיעה. וכ"ה בספרו כתבי דע"ק או"ח סע"ד ר"י. וכ"כ בקצה המטה סת"כ"ה סקע"ט. וכ"מ דעת שו"ת ר' טיאה ווייל סכ"ו שצריך שמיעה עכ"פ), כ"ה אחיזת ובציעת הפת, והמסובים אוכלים מפת שבצע בעה"ב (ראה בהדרת קודש נשאל ד"ט, ו"ו שו"ת חיים ברבנו צ"א. דברי יצ"ב או"ח סי' קכו. קנין תורה ח"א ספ"ח. הסכמה ל"ס ויגד נשאה. בא"מ שו"ת ח"ה סע"ה סק"ג (ובמהשך הדברים כתב שלא לסמוך ע"ז). לב אברהם סמ"ה. הרי קדם ח"ב ספ"ח. ובשו"ע אה"ז סע"ד ר"י שם משמע דתירוהו בנינו, ששמיעת הברכה ואכילת הפת). וראה כמה אופנים באנציקלופדיא תלמודית עוד לח"מ ע' תקצח ואילך. וש"נ.

מהיות טוב, הטוב טוב שכא"ז יברך לעצמו בדאפשר.

16. הנה, כ"ה ה' השולחן או"ח סרע"ז ח"ל שכיון שר"ל שמו"ת ע"ז שמו"ת שבת צ"ל כביצה או יותר מכביצה, יאכל לתחילה יותר משהי מכביצה. אבל ראש השנה פ"ד הע' קלח שבמנצא כבר בתוך הסעודה עדיף וא"צ רק כזית. אמנם, בנוד"ד גרע טפי, שהתחיל בחול (ולא קיבל שבת) ואכל לשם סעודת פורים ולא לשם שבת, משא"כ במתחיל אחרי שקיבל עליו תוס'ש. ועוד, שכיון ש"ל שבנוד"ד מברך המוציא ור"מ משום ספק ברכות מנגינים ה"ז בסעודה חובה, וכ"כ להדיא בכונן דא במשנ"ב סרע"א בשה"צ סקמ"ג. ועוד, שבשו"ע אה"ז סרע"ז ס"ב לבג"י ס"ג משה שגם במשך בסעודה צריך לאכול יותר מכביצה אחרי חצות. והנה, בקובץ תשובות ח"א סכ"ה כתב דס"ג חמור יותר, עיי"ש. אבל בשו"ע אה"ז סע"ד ר"י ס"ו שבכלל י"א שצ"ל יותר מכביצה. וכ"ה שם סת"ל ס"י. ומש"כ אה"ז בסרס"ז ס"ג שאלו רק כזית – וכ"ה במקור הדברים – בס"ח סרס"ט. ובשל"ה מס' שבת נ"ב מצוה בהנה (קלג, ב) – ע"ל שכיון שהוא רק לחומרה – שהרי בנוד"ד אכל לשם סעודת שבת בזמן תוס'ש – כל כ"ה היא לא החמירו עליו. (ודווקא לומר ששני הכוונות מצטרפים לכביצה, שהרי צ"ל תכופים ז"ל"ז בשיעור כדא"פ, ראה כעני"ז סידור אה"ז סדו נט"ו לסעודה ס"ח ובתורת מנחם לשם. וגם מאי שנא כ"ה שנתמך בה מלפני חצות, כנ"ל). ולכן בנוד"ד, אם קידש מעב"י ואוכל כזית אחרי קידוש, צריך רק עוד מס' אחר צ"א צ"א. ואלו בקידש אחרי חצות יאכל יותר מכביצה אחרי צ"א צ"א.

17. ובמנהגו (סח"ש תש"ד ע' 40. בא"ק אה"ז ע' 40) בי"ט שחל בע"ש, שאומרים רצה ויע"י (שהוא תרתי דסתתי וגם היפך הסדר), אף שכבר קידשו לפני"ז. וכן ב"ח שחל במוצ"ש (ס' המנהגים ע' 35, אף שאין הזכרת ר"ח חובה). והנה"ל בעל הנסים (אף שאין הזכרת חובה, וי"א שמה"ל אין לאומרו אחרי אמירת רצה – שו"ע אה"ז סי' קפח ס"ז). ובקצוה"ש סמ"ז א"ב כתב מה"ש שיותר טוב לחוש להאומרים שם א"ו והנה"ל משום הפסק אימרו בהרחמן. אלא שהמג"א עצמו כתב בסתירה סק"ט לומר ועה"נ (ואבל לא נזכר שם אמירת רצה), ואולי טעמו דפורים שאנו שהזכרת ועה"נ חמירה טפי, עדיף שמחזירין אותו (ראה מג"א שם) משא"כ בתוכה (ראה מג"א סת"ט סקס"א). ועוד להעיר שאמירת ועה"נ עדיף טפי מעי"י, לפי שאומרו קודם רצה ואי"ל ממש תרתי דסתתי.

18. ועוד טעם דבר החמת שהוא ב"ח שהוא פורים מן המע"י, לפי שאומרו קודם רצה ואי"ל ממש תרתי דסתתי. וי"א שיש להתפלל ערבית תחילה, לפי שבאופן כזה אין אומרים ועה"נ בברכה"ל (כפס"ד אה"ז סי' קפח ס"ז), ולא יכנס לשק"ט בתרתי דסתתי. אבל המג"א סת"רצה"ה סק"ט כתב שעדיף לברך בהרמ"ז תחילה ואח"כ להתפלל ערבית, בכדי להוציא עצמו מפלגותא (שי"א שגם אחרי מעריב אומרים ועה"נ. ואולי המתפלל ערבית בליל שבת שאנו שח"ר ואוכל להקדיש ע"ז שח"ר מתפלל מעב"י משום תוס'ש. ואי"ל סת"ר מנוה"ל, ומה"ל איכא מקום לספוקי (משא"כ ערבית דחול, ראה מג"א סת"י סק"א)). ויעיי"ש עוד טעם בנוגע לפורים בפרט. וראה גם מנוה"ט סרע"א סק"ד משום הפסק. וי"א שכשמפסיק בתפלה אין האצטומא מתוחה ויש לאיכל סעודת שבת לתיאבון.

19. אף שיש ענהוזה (ראה הנה מצר"ח פורים ס"ג שכן נהגו בירושלים. אבל יש שכתבו שאין המנהג כן בירושלים). ובכ"מ הביאו משהו פסחים ק"א, א. כתובות ז' א. ועוד. (וראה גם בסמ"ק מצודיק סרע"ז. ובפסקי ר"י מקורביל – נדפס ב'ס' זכרון לר' נשמעי"ל ס"ו). אמנם, המאירי גיטין לה, ב, ס"ל (כשאר הראשונים) שמדינת אישור לכל לעשות סעודה בע"ש והקדיש מצד איזה צורך, ורק לעשות כן מנהג בקיבוץ איסור. ובהכי מיישב מנוה"ל שא"צ להפסיק ואוכל להקדיש ע"ז שח"ר מתחשך. (וכ"כ גם במאירי פסחים צט, ע, אלא שכתב שמכמוע הדבר). אבל און קי"ל לדין (ראה שו"ע אה"ז סרמ"ט ק"א סק"ב) שבמקום אפי"מ בימי חיו"מ (כמ"ש בפמ"ג סרמ"ט בא"ה סק"ה, והב"ב במשנ"ב שם ס"ב בבה"ל ד"ה אסור) ויש להחליק בין סעודה גדולה לסעודה קטנה. (ואבל בבה"ל נראה שנקטם גם בדעתם שסעודה גדולה שאינו גריל בה אסור אפי"מ בוקיא). ועפ"י, מה שאמרו שאוכל הולך עד שתחשך היינו בסעודה קטנה דוקא. ואף שבסעודה שגומה היום מותר לפי שאמ"א לדחותה, עכ"ל. והא קי"ל"ג שמוצא לתחילה להתחיל קודם שעה עשירית (ובכונן דא פורים נהגו אף יתירה מזו להקדים ולעשות בשחית). וכן גם במש"כ בערך לחם למחריק"ש סת"רצה"ה – א"א פ"ה לה"ד מזה שבה"ל אין הביא הדין להתחיל לתחילה קודם שעה עשירית. וגם הוא סיים עלה, שהיה לפי המנהג (וכמ"ש אפי"מ גם בשם האחרות חיים). ובמג"א סת"רצה"ה סק"ט מייירי במי שמשכח סעודתו (ה"ה אוכל"ל) ולא למתחילה, וכ"כ השואל בשו"ת מהרי"ל ס"ו דדוקא יעדיב אם משך סעודתו עד הלילה פורים מפה ומקדש. וראה גם לקט יוס"ע ע' 156 שאע"פ שמדינת מותר אין נוהגים כן.

ברכת המזון אחר השקיעה, מזכיר "ועל הנסים" ולא "רצה", ולא הרחמן לשבת.

בפורים תשמ"א שחל בערב שבת (כקביעות שנה זו): אחרי תפלת מנחה בשעה הרגילה, נכנס כ"ק אד"ש שוב לבית הכנסת, וציוה לסגור דלת הכניסה אחריו, והתחיל לומר מאמר דא"ח ד"ה ליהודים היתה אורה. עם סיום אמירת המאמר, ביקש שימזגו לו כוס יין ואמר "לחיים", והורה לנוכחים לנצל את הרגעים ולומר "לחיים" ללא הגבלות. התחיל לשיר "ופרצת", עמד על רגליו וענה בברכת "לחיים ולברכה" לכל הנוכחים. ולאחר מכן ביקש למזוג לו כוס יין נוסף, ואמר שוב "לחיים", ואח"כ בירך ברכה אחרונה. לפני צאתו מבית המדרש, הזכיר ע"ד ברכה אחרונה, ויצא תוך כדי הרמת ידו בתנופה להגברת השירה. וכך המשיך לעודד ולהגביר השירה בצאתו לביתו, וכן גם אח"כ בכניסתו שוב לביה"כ לקבלת שבת.

בקשר לימון ההתוועדות בשנה זו, שחל בערב שבת – ראה בלוח למחר (יום ש"ק).

נהגו רבותינו ושיאינו לערוך בהתוועדיות של פורים מגבית עבור "קופת רבינו". בשנת תשי"ד (כקביעות שנה זו) נזכר עד"ז בהתוועדות דיום הש"ק. ושם: קיין מגבית וועל איך ניט מאכען, נאר יעדער איינער זאל גומר זיין איצטער במחשבתו וויפל ער וועט געבן, און אז מען וועט דאס טאן בשעת ההתוועדות דפורים וועט עס זיין בהצלחה. ובשנת תשמ"א נזכר בש"פ שמיני (ושם, שמה שלא נזכר בפורים ובשבת שלאחריו אינו טעם שלא ליתן ח"ו).

הכנות לשבת

חייב אדם למשמש בבגדיו ערב שבת עם חשיכה [בפרט שלבשו בגדי שבת ויום טוב היום, לכבוד חג הפורים].

לפני שבת ישתוף פניו מכתמי צבע שעליו (לכבוד פורים). שכח לשתוף לפני השבת, מותר לרוחצו בשבת באם הוא צבע לחוד ולא אותיות²⁰.

נשתכר והקיא ונתלכלך כל גופו ומצטער מזה מותר לרוחץ בצונן בשבת.

יש לזיזר שמחמת הטירדות בשמחת היום לא ישכח מההכנות לשבת, ושלא יבוא לידי חילול שבת ח"ו מתוך שכרות²¹.

וראה לשמע און ע' קמא ע"ד פורים תרפ"ו שחל בע"ש (ושם: כמדומה רפ"ו. אבל אינו מתאים לקביעות השנה) בלעניינא, ואמרו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע: איך דארפט דאס ניט וועלען. וראה שיחת ש"פ משפטים תשל"ד בסופו. ולמעשה לא נהגו כן בהתוועדיות בפורים במשך השנים, והתוועדות נדחתה לש"ק.

ואפילו בהתוועדיות דיום האחרון של יו"ת הפסיקו לנהוג בזה – ראה שיחת יום שמח"ת תש"ד [ועד"ז כבר לפני"ז מאז יום שמח"ת תשל"א]. ובשיחת יום שמח"ת תשמ"ח: שאין פורסים מפה ומקדשים לאחרי הפסקו לנהוג כך בתב"ד. (ובנהגה אחרת מייחאה הל"ל: בתב"ד אין נוהגים לעשות פורס מפה ומקדש). ויתירה מזו, שבכשנים האחרונות (מאז ר"ה תנש"ל) נדחית ההתוועדות דסיום ומוצאי יו"ט לגמרי (גם ללא אכ"ש) לשבת שלאחריו. ובשיחת ל' ל' דחה"ס תנש"ל נזכר בסביבת הדבר (גם) בכדי לצאת מכל הענינים והספיקות בהענין דפורס מפה ומקדש וכ'ו. (וכן נאמר מלכתחילה בטעם שלא תהא התוועדות בשמח"ת בשנת תשל"א – ראה משבחי רבי ע' 155.)

ובכלל, כ"ק אד"ש עצמו מעולם לא נהג בזה – ראה שיחת יום שמח"ת תשי"ו. יום ב' דר"ה תשכ"ד. וראה סה"ש ע"ד 39 ובחירת ב"ק אד"ש לשם. (ובשיחת תשי"ז שם שהוא מטעמים דיונים. ולהעיר משו"ע אה"ז סרע"א ס"יא שכל בעל נפש יש לו לזיזר לתתלה שלא לבא לדין כן ויפסיק סעודתו ויברך ברכת המזון קודם שיקיע זמן קידוש היום. והיינו לא רק מצד הסוף. כדיון ברכת המוציא אלא גם בברכת בפה"ג, וכדמוכח במשנה במוג"א סק"י: כ"י שי הרבה דעות בדניין אלו. (ומה שאנ"ש לא נזכרו בה התוועדות דיו"ט אחרון שחל להיות בע"ש, וכ"ה גם במנהגים ע"ז 57, כיון שהחומרה רק לבענ"פ. ומה שלא הקפידו להתחיל לפני שעה עשירית, שכצ"ל גם בממשיך אח"כ ע"י פריסת מפה וקידוש (ראה שו"ע אה"ז סוסי"א תעא. ואולי שאני החם שהוא איסור מדינא. וילה"ר שגם בע"ש אסור גם באופן כזה (באם היא ס"ג של משתה שאין זמנה היום), ממשיך"ה הראשונים מ"ש האיסור לקבוע סעודה אחר ע"י – שאוכל עד שתחשך, וחילקו בכמה אנפ, כנ"ל, ול"כ ליישב בראשית – כמ"ש בריטב"א וחי' הרמ"א גיטין ע"ו). שבממשך בסעודה אחרי הקידוש שאני וש"ד –) כיון שאינו מעשי, ומצד מעלת וחשיבות ההתוועדות דחו ההזירות להתחיל לפני שעה עשירית שהיא רק למצוה. וגם אפי"פ לה"ר באופן פורים שהיא ס"ג של משתה וחמורה יותר. ואולי ה"ט שהתוועדות דפורים מעולם לא היתה באופן כזה. ועוד להעיר, שיעקר הטעם אינו שייך ל"כ בהתוועדות דיו"ט האחרון, שאכלו מעט מאד, ובדאי אינו גורד מהתיאבון בסעודת שבת. ולהעיר משו"ע אה"ז סרמ"ט סק"ג לחד שינויא, שכשמשך בסעודה ואינו מפסיק האצטומא פתוחה לאכול לתיאבון. וראה גם מנוה"ט סרמ"ט סק"ח. וראה גם שו"ע אה"ז סרע"א ס"ג. אבל בתורה"ה סמוך – פסחים צט, ב, לח"י בתנאי, שבמפסיק בהלל והגדה דמאי לסעודה אחרת לגבי אכילה לתיאבון. ואולי ה"ה"ג במפסיק בקידוש. ואכן כ"כ להדיא בשו"ת חת"ס או"ח סע"ז (בדעת הגא"ה). ועוד, שבנוד"ד י"א שצריך לברך בפה"ג המוציא אחר ש"ק קודם סת"פ סת"פ א"ח סת"פ סעודה חדשה). וגם ע"פ קבלה – ראה כה"ח שם סק"ב. וכ"ה בשם אדמו"ר מוהרי"ב נ"ע בלשמע און שם. [ובלא"ה, גם בכל סעודת פורים שהמנהג להמשיך תוך הלילה, כתבו הפוסקים שישוך ברכת המזון תחילה ויאמר ועל הנסים, ואח"כ ילך לבית הכנסת להתפלל ערבית, ואח"כ יכול ליתן לשולת ולשמוע עוד דהא מצוה בשמחה בעניי ימים. ובספר סדר היום הזה"ה יראה יתעכב בסעודה עד חצי הלילה כדי שלא יאחר ק"ש ותפלה, כי לא תקב דבר כדי לקלקל ח"ו, אלא יעשה באופן שזה היה יתיקם בידו, וחפ"ה בידו יצלח". ולהעיר, שגם בנוגע לנוד"ד גופא, בפורים שחל בע"ש ושכח סעודתו לליל שבת, כתב המג"א שם שישוך ברכת המזון תחילה ואח"כ יתפלל ערבית בכדי שלא יתעכב עד לירך בהרמ"ז].

וביחוד, נוגע למבצע פורים – ראה שיחת מוצאי ט"ו בשבט תשל"ז שהענין שישוך בתחילת הלוח, שצריך לסדר מבצע פורים באופן שנהגו בעצמו וגם שומר על אחרים שתהא שמירת שבת, ושלא יצא מה שנגרם אצל אחרים היפך דשמירת שבת ח"ו, אפילו אצל כוחו וכח כוחו, עיי"ש.

20. ראה שו"ת באתר דרב (כת"י סי' יג"ד).

21. ובמכ"ש מזה שגם הסעודה עתישה בשחיתות כבוד שבת. ובמנהגים טיראנוסיה הוסף בטעם הדבר גם שלא לקלקל סעודת שבת. וכ"כ ביוסף אומץ (האן) סתתש"ז: מכל מקום צריך לחכם להיות עיניו בראשו לדקדק שלא

צריך לאכול במקום הקידוש לאלתר אחר הקידוש, שאין קידוש אלא במקום סעודה. ואם אכל כזית מחמשת המינים יוצא בזה ידי חובתו. ולעת הצורך יש לסמוך על דברי האומרים שאפילו שנת רביעית שלימה מכוס הקידוש (ולא רק רוב רביעית) יוצא בזה ידי קידוש במקום סעודה. ומכל מקום אם אפשר טוב שישתה עוד רביעית שלימה מלבד רוב רביעית שיוצא בזה ידי חובת קידוש כדי לצאת לדברי הכל.

אף שמצוה להמנע מלאכול שום דבר אחר קידוש קודם אכילת עיקר סעודת שבת דהיינו לחם שמברכים עליו המוציא, לפי שאם יאכל ממאכל אחר קודם אכילת הלחם לא יאכל הלחם לתיאבון, מותר לאכול תחילה מיני מזונות (אחרי שקידש על היין כדי שיהא קידוש במקום סעודה) ולאכול לחם לאחר זמן²⁷.

הרוצים לשתות מים אחרי קידוש קודם הסעודה יזהרו לשתות מים פחות מרביעית²⁸. ואם שנת רביעית מברך אחריו בורא נפשות.

כיון שאכל יותר מכביצה פת יצא ידי חובתו. ו"א שבכזית בלבד יצא ידי חובתו. ויש להחמיר לכתחילה כסברא הראשונה אם אפשר לו. וכשאי אפשר ואוכל רק כזית, יטול דיור ללא ברכת על נטילת ידים. ואם יש קצת אונס שלא יוכל לסעוד בלילה, יכול לדחות הסעודה עד למחר, שיאכל ג' סעודות ביום²⁹, ובלבד שיקדש בלילה ויאכל מיד אחר הקידוש כזית מחמשת המינים או שישתה עוד רביעית יין, אבל אם אין שם אונס אין לעשות כן.

סוף זמן קידוש לבנה: כל ליל שבת, ט"ו אדר³⁰. כמובן, שאסור לטלטל הסידור בשבת במקום שאין עירוב.

יום שבת קודש פרשת תצוה, ט"ו אדר, שושן פורים

אין אומרים 'אב הרחמים' לפני מוסף.

אם שכח או עבר ולא קידש בלילה יש לו תשלומין למחר כל היום, ויאמר (סדר קידושא רבה של היום עד 'ויקדשהו' ואח"כ יאמר) כל הקידוש של הלילה מלבד פרשת ויכולו. ואסור לו לשתות אפילו קודם התפלה לפני קידוש³¹.

התנועות: בשנים שחל פורים בערב שבת (תשי"ד, תשל"ד, תשל"ז, תשמ"א) נערכה ההתנועות דפורים בשבת שושן פורים³². בשנת תשי"ד נטל כ"ק אד"ש דיור לסעודה וחילק כוס של ברכה במוצ"ש אחרי תפלת ערבית.

בשנת תשמ"א באמצע ההתנועות אמר: פורים בשנה זו האט אן ענין מיוחד וואס איז פארברנדן מיט ירושלים ווי גערעדט פאר פורים, וואס לכבודו פון ירושלים דארף מען מאכן נאך א התנועות מיוחדת. אויב מ'וועט עס אבער מאכן נאך מנחה וועט ווערן א גאנצע שק"ט פון טירחא דציבורא וכו', איז וויבאלד אז ס'איז שוין געווען איצטער א הפסקה, און ס'איז דא די עצה צו פורס מפה זיין על המזונות (כ"ק אדמו"ר שליט"א פרס מפה) וכיו"ב, מיט נאך כמה ענינים³³, ווערט דאס פאררעכנט ווי א צווייטע התנועות.

27) שנוסף לזה שאין למחות ביד המקלין (כיון שמן הדין אין חיוב גמור לאכול סעודת שבת לתיאבון), הרי מותר לכתחילה לאכול פת הבאה בכיסנין שנאכלת לתענוג ולמתיקה וגוררים את התיאבון וממשיכים הלב למאכל, וכן אם אינו רוצה לאכול עכשיו אלא לאחר זמן מותר לו לאכול דבר מועט אחר הקידוש (ראה בכ"ב בק"א סרמ"ט סק"ג וסק"ד). ועוד ועיקר שלפי הגהת מהר"ל ע"ה ג' בשו"ע אדה"ט סי' קפח ס"י יוצא די"ט סעודת שבת גם במיני מזונות.

28) לצאת מחפש ספק ברכה אחרונה - ראה שו"ע אדה"ט סער"ב סי"ג שכתב שיברך אחריו. אבל הוא במוסגר. וראה בא"ח סי' נשא ס"ב. שו"ת רב פעלים ח"ב א"ח סמ"ז.

ואף בשבט' קעד ס"ו כתב אדה"ט להלכה שלדין שא"צ לברך על המשקין תוך הסעודה מברך ברכה אחרונה, ומדוע כאן בקידוש הוא רק במוסגר - אולי טעם השבט בשותה אחר קידוש, כיון שהקידוש הוא מצרכי הסעודה ו"טפל לסעודה" וכאילו שתהו בתוך הסעודה, ו"א כמו שברכת בפה"ג שעל הקידוש פוטרת המים מברכה ראשונה, מקום לומר שגם המים נפטרים מברכה אחרונה ע"י ברכת המזון שלאחר הסעודה, כיון שגם הם בגדר "כאילו שתהו בתוך הסעודה". וראה קובץ העו"ב הל' קידוש והבדלה (כולל צ"צ, ירושת"ו) ע' רעט בטעם ההכרעה לברך ברכה אחרונה.

29) וגם להחמיר - ומותר לעשות כן כשהוא באופן שאינו יכול לאכול, כגון שהי' לו סעודת מצוה בע"ש, או שקץ במזונו - תורת שבת סער"ר סק"ג. וראה בכה"ח שם סק"י ע"פ הזהר צ"ל כל סעודה בזמנה דוקא.

30) ולכתחילה אין מקדשים בליל שבת אי"כ בנתאחר זמנו. וראה שו"ת באתרא דרב (כת"י) א' אקט.

31) ראה שו"ת האלף לך שלמה או"ח סי' קכא. ארוחות חיים סרפ"ט סק"ו. פסקי תשובה ח"א ספ"ב בהגדה. כה"ח סרפ"ט סק"י. שו"ת שבבי אש או"ח ח"ב ס"מ ט"ו. ויה"ע שבנדו"ז לדעת הרמב"ד שבת פכ"ט ה"י (בת"ר) ה"י עיקר חובת קידוש. וראה מש"ב הגר"ח ע"ה אייזנבאך בדעת אדה"ט בקובץ העו"ב מטו"מ תש"ע.

32) וקיים, עכ"פ שתיית מים - שו"ת שערי דעה ח"ב ס"ב. בצה"ח ח"ג ס"א ואילך. שש"כ פ"ב הע' ל"ב.

33) וראה אג"ק ח"י ר' רמז (כ"ט אד"ר תשי"ד). כיון שהסעודה ע"פ צריך שתעשה ביום ו', הנה בדעתי שתהי' ההתנועות במוסגר לה, היינו בש"ק בהמשך להקידוש. (וכן נק' ש' ע' רצא: "בהתנועות פורים"). ובר"ד יו"ד אד"ש תשי"ד נזכר שההתנועות תקיים בש"ק אחרי מנחה, ותימשך עד הלילה כדי שגם אלה שדרים במרחק קצת יוכלו להשתתף בהתנועות.

33) ולהעיר מבע"כ ש"ת קול אליהו ח"ב סכ"ח (והביאו כה"ח סתפ"ח סקמ"ו) בשם תיקון יששכר, לגבי בני הכרכים, שיעשו סעודה בפ"ע בשבת אי איכא שוות, ואם לא יאכלו מאכל נוסף לשם פורים. (ובתיקון יששכר בפנים (כט, א) - הוא בשינוי קצת).

צדקה לפני שבת, כרגיל בכל שבוע (נוסף למצות מתנות לאביונים במשך היום). בטעם שאין עושים עירוב תבשילין בפורים שחל בע"ש - ראה בהערה²². הדלקת נש"ק 5:25 (18 דקות לפני השקיעה).

נאנס ולא קרא מגילה מבעוד יום, יכול לקרוא גם אחרי שקיבל שבת, ללא ברכה. ואפילו אחרי כניסת השבת, קורא בין השמשות ללא ברכה (אבל לא אחרי צאת הכוכבים)²³.

ליל שבת קודש פרשת תצוה, ט"ו אדר, שושן פורים

אסור ליתן שום דבר במתנה לחבירו בשבת ויום טוב. ואף שמותר ליתן מיני מאכל ומשקה שלצורך היום, אין לשלוח מנות במוצאי פורים (במקום שמותר בהוצאה), מאותו טעם שאין שולחים מנות בערים המוקפים בשבת²⁴.

מותר לטלטל המגילה בשבת ס' כשאר כתבי הקודש²⁵. אין ראוי להתחפש בשבת זו²⁶.

תפלות שבת כרגיל. בלכה דודי, אומרים "ברנה ובצהלה" כרגיל בכל שבת. יש ליזהר שלא לטעום לפני קידוש.

כשמאזנה סיבה אי אפשר להמתין עד אחרי מעריב, אפשר לקדש אחרי צאת הכוכבים לפני תפלת ערבית, אבל אין לאכול מזונות יותר מכביצה אלא אם כן ממנה שומר שלא ישכח ק"ש (ותפלה) של ערבית.

מי שאינו רוצה לשתות יין, יש לו לדחוק את עצמו בקידוש הלילה לשתות ממנו (ולא יקדש על הפת או על חמר מדינה), או ישמע מאחרים המקדשים על היין. כשגם זה אי אפשר, וגם אין באפשרות לשתות מיץ ענבים, יקדשו על הפת (ולא על חמר מדינה).

ישתכר לגמרי וימלא בטנו יותר מדאי בהשכמה רק יבסע עצמו בבוקר ויראה שיתן חלק גם לסעודת שבת. וראה ב"ט"ו סרמ"ט סק"ג בטעם האיסור בכלל לקבוע סעודה ומשתה בע"ש "דע"י שישתכר יבטל משבת לגמרי". וראה בשו"ת מוצאי סי' בשבת תשל"ז (ענתק לעיל בתחילת הלוח) ע"ד ההזיות שהתעסקות במבצע פורים לא תגרום ח"ו לחשש דחילו שבת. ובשיחת שבת שו"פ תשל"ז (והועק להלן בלוח, ביום השבת) שאף אם בע"ש מקום לחשש שלא יבגר "עד דלא ידע" כדי שלא יחסר ע"ז מהכנות לשבת, אבל בשבת אין מקום לחשש. וראיתי באיזהו מקומן, שאצל כמה צדיקים ראו במוחש שאף שיש קשה פחד דקדושת השבת מפניו.

[להעיר המעובא בכ"מ (ראה שו"ת האלף לך שלמה ספ"ה. ועוד) בטעם שבט"ו כשחל בשבת דוחים סעודת פורים עד אחרי השבת, לפי שבשבת ל"ש החובה לכסומי עד דלא ידע, כיון שצ"ל זכירת השבת, "לדעת כי אני ה' מקדשכם", שלא להסיח דעתו מקדושת השבת. (אבל בירושלמי ובפוסקים הוא מטעם אחר מילפוטא דקרא. אמנם בחמדת אר"י סתפ"ח ס"ג סק"ג הענימין כן בד' הירושלמי, ע"ש). ובכ"מ כתבו להדיא שאין לבני הכרכים לקיים "עד דלא ידע" ב"טו, שלא יבוא מזה לדי חילול שבת - ראה חמדת אר"י שם. מטה ראובן סתפ"ח סי' (מכת"י - קבוצת ספונות חו' יט). ועוד. ויש להסמך לזה מ"ש"ב בכתב מנחת שבת ריש הל' שבת בשם תולדות יעקב יוסף (ר"פ קדושים), שראוי (ובס"פ בשלח כתב שאסור) לבל יסיח דעתו מקדושת ומורא השבת כל היום ק"ו מתפלין. ושם, שמהראוי והנכון גם לאנשים פשוטים כערכנו לזהר בכ"י, כי החוש יעיד אשר בהיחס הדעת אפי' בשעה מועטת קל לבוא לדי חילול שבת ח"ו. ובשו"ת השבט ח"ה סי' קח כ' לחדש, שבשבת אין נוהג סעודת פורים, לפי ששולחן ודורשין בענינו על יום, ווא"פ לקבוע סעודה וכש"כ להשתכר ולש"ש בעידן ב' מדרשא. אבל ראה בקדמות ספר הזהר לרד"ל ע"ה ג' צג - בהוצאת תשי"א) אם פרש בד' מגיד מישורים (פ' ויקהל) שבט"ו שחל בשבת עושים משתה ושמחה (כדעת מהר"ב), וגם לדעת הירושלמי שהסעודה הבאה בשבת קצת משתה ומשתה ודאי נוהג בשבת, וכא"ר מותר לשתות יין כמה שירצה, אבל לו ביחוד הזהיר המחבר שלא ישתה יותר מ"ד כוסות במשך היום והלילה, יעו"ש].

22) בשו"ת בנין שלמה ח"ב ס"ח סתפ"ח סק"ג וכתב ע"ת שיכול לקנות מאכלי שבת אחרי סעודתו, וכע"ז כתב בהתעוררות תשובה דלקמן. ויש שכתבו שכיון שקיבל משל"מ ישאר לו לסעודת שבת - זכרון שמואל ע' קמו. ובהתעוררות תשובה ח"ג סתפ"ד (וראה גם בהערות המהדיר בשם הכת"ס) שיע"ת לא יעיל שלא ישכח כיון שקיים לכסומי עד דלא ידע. וארוחות חיים מסיפקין בהגהות דברי ישראל בסוה"ס לסתפ"ה ס"א, שלא ישכח לברור מפה לפה לשבת, כיון שאוכל בשחירות מיום כבוד שבת. ובשו"ת דברי ישראל ח"ג סל"ט שכיון שאינו חייב בסעודת פורים בפת לכן ל"ח שישכח מנה יפה.

23) וראה פמ"ג סתפ"ב סק"ג. שו"ת התעוררות תשובה סי' תצג ובהגהות עקבי סופר שם. חשוקי חמד מגילה ע' ס"ד. רץ כב"י סל"ז. ולא חשו לגזירה דרבה כגון דא שקורא בין השמשות. וראה שו"ת הרי יהודה ח"א ס"מ - לענין בני הכרכים. ולא זכר שר' ד המ"ג הנ"ל (אף שהנידונים דומים לגמרי).

ופשוט, שה"ה - וכש"כ - בנוגע למשלוח מנות, שהי' להלכה מותר ליתן מתנה בשבת מיני מאכל ומשקה שלצורך היום (וראה גם בהערות שו"ת באתרא דרב פורים ח"א סכ"ב, אף שכלתחילה אין שולחים מנות בפורים דמוקפים שחל בשבת, ככה"ל (בהא). וגם במת"א, אף שהי' שבות לקנות קנין שחומר משאר שבותים, אין מותר ליתן מתנה לצורך מצוה (ואכ"מ בגוף הענין), וכש"כ שנדו"ד במצוה מד"ק ומצוה עוברת. ועוד ועיקר, שיכול ליתן מאכל ומשקה שלצורך היום. וכן לענין סעודת פורים, במי שלא אכל במשך היום, שיקדש תחילה ויאכל סעודת פורים (ואף שיש שכתבו להתייר בביה"ש גם ללא קידוש (ע"פ שו"ת בנין עולם סי' ו'). מנח"א ח"א סל"ז. פרי יצחק ח"ב ס"ט. ועוד), אין סיבה להתייר בכגון דא, שהרי יכול לקדש תחילה, וכיון שכבר נכנסה שבת בלא"ה לא ירוח סעודת פורים ביום. אמנם, בקיבל שבת מבעו"י, יש מקום להתייר כנ"ל. וכ"כ בפורים משולש פ"א הע' כד. ובכגון דא, יש לדון גם משום קבלה בעטות).

24) הוצאה, עובדין דחול, מתנה, מוקצה, פריעת חוב, גזירה דרבה וכו' - ראה הנסמך בס' פורים משולש בפבליקי פ"ה הע' לו. וראה שו"ת באתרא דרב שם. ואף שיש מקום לבע"ז לחלוק ולחלק בין הדברים, יש להחמיר בכפניו.

25) וגם למחמירי"ם - היינו רק לבל יבטל הכרכים (וראה הנסמך בשו"ת הרי יהודה ח"א סמ"א), או בפורים שחל במו"ש משום הכנה, וכן גם בקביעות הנ"ל מפל"מ ואילך לפי שגזרו בטלטול כיון שזמן קריאה היא (ראה הנסמך אצלנו בלוח לפורים תשע"ז). אבל בקביעות שנה זו ולבני הפרוים אין חשש בדבר - ראה שו"ת שו"מ מהדורא ליתלמא ח"א סכ"ז.

26) ראה כע"ז בלקט ישיר ע' 156, שאין ראוי להתקשט יותר משבת אחר, שמא יעשה קשר של קיימא או שמא יתפור תפירה. (אבל מדינה כמובן שאין איסור בדבר - פורים משולש (דבליצקי) פ"ד ס"ו).

הלכתא למשיחא: כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם כולם מבטלים עבודתם בבית המקדש, ובאים לשמוע מקרא מגילה. בזמן הגלות, כשחל בשבת בני כרכים מקדימין וקוראין המגילה בערב שבת, שהוא יום ארבעה עשר. בנוגע לקריאת המגילה בקביעות זו לעתיד לבוא - ראה בהערה³⁸.

מוצאי שבת קודש בשעה 6:26.

יום ראשון, ט"ז אדר פורים משולש בערים המוקפות חומה

בכ"מ נתבאר המעלה דשיתסר (ושיבסר) באדר הסמוכים לימי הפורים, ועד שישנה קס"ד לקרוא מגילה אז (וקס"ד בתורה הוא ג"כ תורה), והיינו שהשייכות בדרך שלילה, ולכן אח"כ גם אינו עובר ב'ולא יעבור' או 'בל תוסיף'. ועד שכשחל ט"ו בשבת עושים המוקפים סעודתם בט"ז (נוסף לזה שט"ז באדר הוא יו"ט במגילת תענית שהתחילו לבנות חומת ירושלים) - ראה הנסמך בהערה³⁹.

במכתב כללי לקראת פורים תשמ"א⁴⁰: "כשחג הפורים חל ביום ששי הרי בירושלים עיר הקודש נמשך חג הפורים, לגבי כמה וכמה ענינים, ביום הראשון שלאחריו: סעודת פורים, בשמחת פורים, משלוח מנות וכו'. מיד בראשית תקופת הגלות, עם חורבן בית המקדש הראשון, קיבלו בני ישראל על עצמם שלא לשכוח את ירושלים, לזכור אותה, ולהלותה על ראש כל שמחה, כפי שאומר דוד נעים זמירות ישראל, בספר התהלים. לפיכך היה מן הראוי והנכון וטוב מאד שיהודים בכל מקום יוסיפו ביום ראשון⁴¹. . . ענינים רבים של שמחה: בדברי תורה (שהם הרי משמחי לב), לשמח יהודים מתוך אהבת ישראל, ואם מתאים ונחוץ - על ידי משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, ובמיוחד על ידי כנסים לחיזוק היהדות מתוך 'ירושלים' יראה שלימה (את ה') . . . ועל ידי כל האמור להתאחד עוד יותר עם ירושלים, שאליה אנו מפנים את פנינו מדי יום בכל תפלה: 'והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת', אותה בחר הקב"ה והנחילה לכל אחד מישראל ולכל ישראל - לנצח, נחלת עולם".

בשיחת ש"פ תשא, ט"ז אדר תשכ"ח נבאר בנוגע לשמחת פורים בט"ז אדר⁴², שכאשר יש ענין של שמחה אצל חלק מבתי, או שדרים בערים מוקפות חומה, הרי זה צריך לפעול שמחה אצל כל בני", גם אצל אלו שדרים בערי הפזיזים, שהרי ישנה מצות עשה מן התורה "ואהבת לרעך כמוך", שלכן צריך לשמוח בשמחת רעהו כמו בשמחתו, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר, שההוכחה הטובה ביותר לקיום מצות "ואהבת לרעך כמוך" היא כאשר רואים שמצטער בצערו של חבירו ושמח בשמחתו, ועד שהשמחה שלו גדולה יותר משמחת חבירו.

יש להרבות קצת בסעודה⁴³. ולכן, אף שמותר להתענות תענית חלום (ויאראציטי), לא יתענה תענית רשות⁴⁴.

אומרים תחנון כרגיל⁴⁵.

38) והנה, בכ"מ שלעת"ל התבטל גזירה דרבה (ראה אצלנו בלוח לר"ה ש"ז לענין תק"ש, ובלוח לסוכות לענין ד' מינים. ואכ"מ). וכן אם הטעם משום שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, ואם ד"ז שייך לעת"ל. אבל בטורי אבן מגילה ה, א שלהטעם דר"י שעיניהם נשואות וכו' שמכלילה תיקנו חובת קריאת המגילה בחול כשחל בשבת. ובלקו"ש ש"כ"ה גם לדעת רבה, שמצות קריאת המגילה נקבעה אחרי גזירה דרבה - ראה לקו"ש ח"ז ע' 50. ח"ז ע' 69. ח"ז ע' 25. ח"מ ע' 196 הע' 25. ובאמת, כבר כ"כ בצ"ח מגילה ד, ב בחידושי נכד המחבר. וילע"ע בכ"ז.

39) ראה לקו"ש ח"א ע' 324 ד"ה מחרת יום הפורים. חכ"א ע' 197 הע' 11. ש"ש תנש"ח ח"א ע' 374 הע' 113. שיחת ש"פ תשא תשכ"ד. ש"פ צו תשכ"ה. ש"פ תשא תשכ"ח. תשא תשמ"ב. תשא תשמ"ה.

40) אגרות מלך ר' רמג באדישי בלקו"ש ח"א ע' 490 ואילך. נדפס באדישי בלקו"ש ח"א ע' 490 ואילך.

41) במכתב שם: "יום ראשון פרשת שמיני", שהיא פרשת השבוע בקביעות שנת כתיבת המכתב - תשמ"א.

42) ושם, אפילו בשנים שט"ז אדר לא חל ביום השבת.

43) כמ"ש הרמ"א שמרבים בסעודה בט"ו. וא"כ כשחל בשבת, יש לעשות סעודה ביום ראשון - כ"כ בנימוקי או"ח סתרפ"ח סק"ב (ע"פ שו"ת עולת שמואל (קוידר) סי' קי שהפזיז עושים סעודת שו"פ כבני הכרכים). ושם שאינו יוצא יד"ח במוצ"ש. וראה פורים משולש פ"ז ס"א. אבל יש שנהגו במוצ"ש - ראה מעגל טוב (הוצאת ירו"ת, תשי"ט) ע' כב. משנת יעקב ח"ג ע' סז. מקראי קודש פורים פנ"ג. דיני ומנהגי פורים משולש (שטערנבוך) סי"ד. ודעביד כמר עביד.

44) פורים משולש (בלציק) פ"ז ס"א.

45) וכן מוכח בכה"ח סתרפ"ח סקמ"ז (וש"ג) שרק בירושלים א"א תחנון, אבל בשאר עירות גם באהקת"ו אומרים. והב"ד גם באורח נאמן סקל"א. ועוד, שאפי' בחברון שהיא מעיירת המוסקפות נהגו לומר תחנון, ראה מכתב מאלהו (מאני) סע"ה. ובפרי האדמה תפלה פ"ג, שהובא בכה"ח שם, הביא שאפי' בירושלים גופא נסתפקו אתם דלגל תחנון (בשחרית). והבו דלא לוסוף עלה. וראה גם מבית לוי גל' טו. חוט שני שבת ח"ד ע' שסג. אשרי האישי ח"ג ע' שכא. ובפרט שגם בירושלים אינו רק בגדר תשלומין ולא עיקר זמנו. ומפורש כתב בשו"ת מהרלב"ח ס"ב שגם אם עושים הסעודה בט"ז מותר מעיקר הדין בהספד ותענית לבני הפרזים. וכו' בח"ר ר' מאיר שמחה מגילה ה, ב. וכן נוהגים אנ"ש גם באה"ק בערי הפרזים לומר תחנון (למרות המנהג אצל כמה באה"ק) ויש שנהגו כן גם בחו"ל) שלא לומר משום כבודה והשתתפות בשמחתה של ירושלים. ולהעיר מחולין מט, ב: "אינה מיכל אכלי ולדין מיסתם נמי לא סתים". ובפרט שמרבים בסעודה בערי הפרזות ג"כ. וכ"כ טעם מנהגם בפורים משולש שם. וראה גם הנסמן בנט"ז (הל' פורים המשולש כ"ה הערה ו), ושם גם בשם כ"ק אד"ש. ואין שמועה זו נאה ומבוססת. ואולי הכוונה רק לכללות הענין שיש להשתתף בשמחת בני ירושלים, ובכמתה הנ"ל, וכן בשיחת שושן פורים משולש, הובא לעיל, להשתתף בשמחת יחידים בשמחת בני ישראל ויש להם חוב משתה ושמחה כפורים ממש. ולהעיר, שגם בעל פורים המשולש חזר בו ממש"כ בספרו זה השולחן וכתב שם פ"ז ס"א בעה"ה לומר תחנון, עיי"ש. וגם בהוספות ומילואים שכתב לאח"כ וזכר בו שוב, כתב רק בן בנוגע לערי ישראל באה"ק ולא בחו"ל).

בכמה שיחות קודש³⁴ נתבאר השייכות דשבת לשמחת פורים (בשבת שלאחרי פורים בכלל, ובפרט כשחל ט"ו אדר בשבת), שרק ע"י השבת אפשר להגיע לשמחת פורים, שבשבת ישנה ההכנה לפורים (ולאידך - גם מעלה לגבי פורים), ומה"ט נדחית סעודת פורים בערים המוקפות חומה בקביעות כזו ליום ראשון. ולאידך גיסא, מזה גופא שאין מערבין שמחה בשמחה, שמחת דשבת עם שמחת פורים, מוכח שדומים ושייכים זל"ז.

משיחת שושן פורים תשל"ז: ער ברענגט אין שאילתות, ועד"ז אין בה"ג, אז מר בר' דרבינא פלעג פאסטן כל ימות השנה חוץ פון תרי יומי דעצרתא, די צוויי טעג פון שבועות, און חוץ פון תרי יומי דפוריא. וואס די הוספה אין דעם על המסופר בגמ' (פסחים סח, ב) איז אז ער זאגט תרי יומי דפוריא לשון רבים, דאס הייסט, סיי י"ד סיי ט"ו, און אויף ביידע זאגט ער אז דאס איז עדיף כיום, שניתנה בו תורה. . . אז עדי"ז מובן אויך בנדו"ד, אז אע"פ אז דער ענין וואס יום ט"ו (שושן פורים) האט דעם זעלבן חוב פון משתה ושמחה ווי יום י"ד, ברענגט זיך נישט אין פוסקים מערניט אז "ידבה קצת בסעודה", אע"פ איז דאס אויך פארבונדן מיט הלכה למעשה. ווארום בנוגע דעם ענין פון איסור תענית והספד, איז דא דער איסור בשושן פורים אזוי ווי בפורים פאר אלע אידן; און בנוגע דעם חוב פון משתה ושמחה - איז עכ"פ בנוגע צו יחידים, איז דא דער חוב פון משתה ושמחה בשושן פורים אזוי ווי בפורים ממש. וואס מכה"ל מובן אז אויך ביום ט"ו, שושן פורים - איז שייך דער ענין פון משתה ושמחה אזוי ווי ביי פורים. דער ענין פון משלוח מנות און מתנות לאביונים, איז נאר אין דעם ערשטן טאג, אבער דער ענין פון משתה ושמחה, איז דא אין ביידע טעג. ובפרט בקביעות שנה זו וואס פורים איז חל בערב שבת, וואס דערפאר איז מען מקדים אז סעודת פורים זאל זיין אינדערפרי, מפני כבוד השבת - וויל דאך אבער שבת נישט לייזן אז צוליב אים זאל מען ממעט זיין אין די שמחה פון פורים, וואס דערפאר איז דאך דער מנהג אז בשבת שושן פורים, מאכט מען א שמחה גדולה וואס דערפון איז מובן נאכמער אז בשושן פורים דארף זיין דער ענין פון משתה ושמחה אזוי ווי בפורים ממש³⁵.

בהמשך ההתועדות נזכר: איך האב נעכטן גערעדט מיט א אידן, און אים גערעגט אז קומט דאס אז ער האלט נישט ביי "עד דלא ידע"? קען ער מיר געזאגט אז אזוי ווי פורים איז דאך בערב שבת, און מ'מאכט די סעודת פורים בבוקר כדי ס'זאל נישט טעטן צו די הכנות אויף שבת, במילא האט ער מורא צו זיין אין אן אופן פון "עד דלא ידע", ווייל ער האט מורא פון דעם שו"ע, טאמער וועט ער עפעס פארפעלן אין די הכנות צו שבת [וואס מ'דארף טאקע מאכן די סעודה בבוקר, ווארום אזוי שטייט אין שו"ע, מ'דארף אבער נישט מדייק זיין און קוקן אויפן זייגער צי ס'איז קודם חצות אדער לאחר חצות]. איז בנוגע צו ערב שבת, איז דא דער תירוץ אז ער האט מורא אז ס'וועט עפעס פעלן אין די הכנות צו שבת, במילא קען ער נישט זיין אין אן אופן פון "עד דלא ידע", אבער איצטער איז דאך שבת, וכאמור לעיל אז בשושן פורים איז אויך דא דער ענין פון משתה ושמחה אזוי ווי בפורים, קען מען דאך איצטער מקיים זיין דעם "עד דלא ידע". . . איינער זאל זיך מוסר נפש זיין מקיים זיין דעם ענין פון "עד דלא ידע" און דערמיט מוציא זיין דעם גאנצן עולם³⁶.

בן עיר שהיה בספינה או בדרך ולא היה בידו מגילה ב"ד, ואח"כ נזדמנה לו בט"ו, קורא אותה בט"ז ובלא ברכה. אבל בקביעות שנה זו שחל בשבת, אין לו לקרוא ואפילו ללא ברכה³⁷.

תזכורת: מרוב הטרדות בהשלמה לשמחת פורים, להיזהר שלא לשכוח מלהתפלל מנחה.

תזכורת: לא לשכוח להשלים שיעורים היומיים, ובפרט - השיעורים השווים לכל נפש, שיעורי חומש, תהלים, ותנאי, ושיעור רמב"ם.

מנחה: דרשו חכמים (על פסוק ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר וכתוב אחריו ואני תפלתי וגו') אמר דור לפני הקב"ה רבש"ע אין אומה זו כשאר אומות העולם אומות העולם כשהם שותים ומשתכרים הולכין ופוזזין ואנו לא כן אלא אע"פ ששתינו ואני תפלתי וגו' ולכן הנהיגו לומר ואני תפלתי קודם קריאת התורה בשבת מנחה שקורין בשביל יושבי קרנות כדי להודות ליוצרנו שלא שם חלקנו כהם שהם פוזזין כל היום ואנו אף היושבי קרנות שבנו מתאספים לשמוע תורה.

אין אומרים 'צדקתך' במנחה.

34) ראה גם שיחת ש"פ תשא תשי"ח. תשא תשכ"ח (ונת' בשיחות הנ"ל, שעפ"ז - כ"ה גם כשט"ז חל בשבת, עיי"ש).

35) ראה בהמשך ההתועדות שם ההוראה מיוחדת משושן פורים שחל בשבת פרשת תצוה.

36) ולענין "לבסומי" בשבת בכלל - כבר העירו משבת סז, ב. וראה שו"ע אדה"ז סרצ"ב ס"ג.

37) משום גזירה דרבה - כ"כ בספר יהושע פסקים וכתבים או"ח סרכ"ו. וי"א שאסור גם בטלול כנגון דא. ובכ"מ שקו"ש לענין קטן בן כרך שהגדיל בט"ו, וכן לענין בן כרך שנאנס ולא קרא ב"ד. וראה הנסמן בשו"ת הרי יהודה או"ח ח"א סמ"ג. ואף שאין הנידונים דומים (שי"ל דגזירה דרבה שייכת רק כשפורים חל בשבת), למעשה אין לקרוא גם בה.